

MÜASİR QRAVİ-MAQNİTOMETRİK CİHAZLARIN TƏTBİQİ İLƏ YERİNƏ YETİRİLMİŞ TƏDQIQATLAR VƏ ONUN NƏTİCƏLƏRİ HAQQINDA

Ə.S.Həsənov

Azərbaycan, “Neftqazəlmətdəqiqatlayihə” İnstitutu

Qravimətrik tədqiqatlarla əsasən aşağıda qeyd edilən məsələlər həll edilir:

- Mezokaynozoy çöküntülərinin geoloji quruluşunun və tektonikasının öyrənilməsi;
- vulkanogen süxurların yayılma zonalarının, onların dərinlik və qalınlıqlarının müəyyənəşdirilməsi;
- müxtəlif ərazilərin Pliosen-Təbaşir çöküntülərində lokal strukturların aşkarlanması və neft-qazlılığın qiymətləndirilməsi;
- aşkar edilmiş qeyri antiklinal tələ və pazlaşma zonaları ilə əlaqədar neft-qazlılığın proqnozlaşdırılması;
- dərin qazımaya hazırlanmış strukturlarda kompleks dəqiqləşdirici işlərin aparılması.

Azərbaycanın quru ərazilərində, quru-dəniz keçid zonalarında əsasən qravimətrik (qismən də maqnetrik) kəşfiyyat işləri aparılmışdır. Yevlax-Ağcabədi çökəkliyində, Kür-Qabırçı çaylararası sahələrdə Mezozoy çöküntüləri ilə əlaqədar lokal strukturların aşkar edilməsi, vulkanogen süxurların yayılma zonalarının müəyyənəşdirilməsi, üst Təbaşir-Miosen çöküntülərinin neft-qazlılığının proqnozlaşdırılması, Aşağı Kür çökəkliyində, Abşeron yarımadası və quru-dəniz keçid zonalarında Məhsuldar Qat çöküntüləri ilə əlaqədar neftli-qazlı strukturların aşkar edilməsi məsələləri əsas prioritet istiqamətlərdir.

Çilov adası, Hövsan, Hövsan-dəniz, Rəhimli, Hacıqabul, Nəvai, Xıdırılı-Bəndovan, Orta və Aşağı Kür çökəkliklərinin bəzi sahələrində, həmçinin, Yevlax-Ağcabədi çökəkliyində (qravimətrik) və Muğan monoklinalında regional

profilər üzrə aparılmış qravimetrik tədqiqatlar nəticəsində bir-çox önəmli geoloji nəticələr alınmışdır. Bu sahələrin geoloji quruluşu və tektonikası haqqında əlavə məlumatlar əldə edilmiş, çöküntülərin neftlilik-qazlılığı qiymətləndirilmiş, axtarış-kəşfiyyat qazımasının istiqamətləndirilməsi üçün müvafiq tövsiyə və təkliflər verilmişdir.

Xüsusilə son illərdə müasir cihaz və avadanlıqların tətbiqi ilə bir çox nəticələr əldə edilmişdir. Belə ki, Azərbaycanın neftli-qazlı rayonları üzrə ayrılmış qırılma və ya dərinlik qırılmalarının bəziləri əldə edilmiş yeni geofiziki məlumatlarda öz təsdiqini tapmamışdır. Bu da Azərbaycanın tektonik rayonlaşdırılmasının yenidən dəyərləndirilməsini zəruri edir. Eyni zamanda yeni lokal qalxımlar və ya geoloji mürəkkəbləşmələr (məsələn, Uzuntəpə qalxımından şərqdə varlığı ehtimal olunan və şərti olaraq Şərqi Uzuntəpə adlandırılmış qalxım) aşkar edilmişdir ki, gələcəkdə bu sahələrin detal geofiziki (seysmik (2D və 3D) və qravi-maqnitometrik) kəşfiyyat üsulları ilə öyrənilməsi təklif edilmişdir.

Yeni neftli-qazlı sahələrin aşkar edilməsi qazıma işlərinin düzgün istiqamətləndirilməsindən, bu da öz növbəsində geofiziki kəşfiyyat işlərinin nəticələrindən və onların düzgün geoloji dəyərləndirilməsindən asılıdır. Bu baxımdan bir çox strukturlarda geoloji quruluşun və tektonikanın öyrənilməsi ilə yanaşı qazılmış quyuların nəticələri ilə yeni qravimetrik (Kanada istehsalı olan yüksək dəqiqlikli "Scintrex CG-5 Autoqrav" cihazı ilə işlənmiş) məlumatların müqayisəli təhlili işləri yerinə yetirilmişdir.

Xıdırlı-Bəndovan və Yevlax-Ağcabədi çökəkliyinin bəzi sahələrində qazılmış quyuların məlumatları ilə qravimetrik məlumatlar birgə təhlil edilmiş və sonda quyuların və qravimetrik məlumatların nəticələri 80-90% biri-birini təsdiq etdiyi məlum olmuşdur. Bu da gələcəkdə Azərbaycanın quru sahələrində neft-qaz yataqlarının açılması məqsədilə qazılacaq quyuların yerinin düzgün seçilməsində, həmçinin qazılacaq və məhsuldarlığı qənaətbəxş hesab edilməyən quyuların sayının xeyli azaldılmasında mühüm rol oynayacaqdır.